

Fordon

Bydgoszcz

Fordon – 40 lat później

W ostatnim czasie prasa krajowa i lokalna wykazała szczególne zainteresowanie przyłączeniem Fordonu – samodzielnego miasteczka – do Bydgoszczy. Rezultatem tego wydarzenia było powstanie największej dzielnicy o tej samej nazwie. Największe zainteresowanie skupia się nie na rezultacie tego, co zostało stworzone, lecz na tym, co stało się z Fordonem po jego włączeniu w granice Bydgoszczy.

W okresie międzywojennym, tuż po odzyskaniu niepodległości pojawił się projekt przyłączenia Fordonu do Bydgoszczy.

W dniu 4 lutego 1921 r. Rada Miasta Fordonu przegłosowała ten projekt przewagą jednego głosu. Nie wszedł on jednak w życie zablokowany decyzją Magistratu. Intencją tego projektu było uczynienie Bydgoszczy miastem wojewódzkim. Fordon wraz z powiatem bydgoskim włączony został do województwa pomorskiego 1 kwietnia 1938 r.

W okresie międzywojennym Fordon był miastem charakterystycznym – najmniejszym w powiecie bydgoskim. Posiadał bardzo rozległą przesterzeń. Jego obszar w latach trzydziestych wynosił 899 ha. Tereny zabudowane stanowiły ok. 10% powierzchni. W latach 1920-1939 zwiększyła się ilość mieszkańców o prawie 100%. Zmieniła się jego struktura narodowościowa: 90% Polaków, 8,5% Niemców, 0,6% Żydów.

Po odzyskaniu niepodległości rozpoczął się w Fordonie proces przejmowania drogą wykupu przedsiębiorstw i mniejszych zakładów z rąk niemieckich i żydowskich. Miasto stało się

ośrodkiem przemysłowym. Do dużych przedsiębiorstw należały: Fabryka Papy Dachowej „Impregnacja”, Zakłady Ceramiczne Adolf Medzeg, Zakłady Papiernicze, Fabryka Win i Przetwórstwa Owocowo-warzywnego, „Lasgo” Spółka Akcyjna dla Przemysłu i Eksportu Drzewnego. W mieście funkcjonowało kilka instytucji finansowych. Dobrze rozwinięte było rzemiosło. Życie gospodarcze tego miasteczka stanowiło rozległy rynek pracy zapewniający mieszkańcom na średnim poziomie stałe zatrudnienie. W okresie międzywojennym Fordon dysponował trzema hotelami i ośmioma restauracjami. Z Bydgoszczą istniało połączenie kolejowe i autobusowe.

Od lat 30-tych XX w. przy nabrzeżu Wisły znajdowały się przystań pasażerska i transportu rzeczno. Własną przystań portową posiadały Zakłady Ceramiczne, wysyłające duże ilości asortymentu ceramicznego Wisłą do Gdyni i Bydgoszczy. Przed kanałem portowym znajdowała się piaszczysta plaża z odgradzonym w nurcie rzeki kąpieliskiem.

Najbardziej charakterystyczną postacią tego miasta był jego burmistrz Wacław Wawrzyniak (1921-1939), wspaniały gospodarz, działacz społeczny, całym sercem oddany mieszkańcom Fordonu. Miasto znał z codziennych gospodarskich spacerów i rozmów z ludźmi.

Po 1945 r. Fordon odrodził się po okresie okupacji. Społeczeństwo miasta z dużym zaangażowaniem przystąpiło do uruchomienia fordońskich zakładów przemysłowych, przywracając rynek pracy. Na pewien czas przywrócono nawet komunikację przez zniszczony most dla ruchu kołowego i pieszego. Uruchomiono usługi i handel. Przywrócono samorząd i funkcjonowanie administracji. Utworzono organizacje polityczne, społeczne i młodzieżowe. Z biegiem lat życie w miasteczku zaczęło nabierać różnych odcieni kolorów politycznych. Miasto dzięki inicjatywie społeczeństwa rozwijało się we wszystkich kierunkach życia gospodarczego, społecznego, kultury i oświaty. Wzrok przyciągały: duża ilość zieleni, czyste ulice i zadbane domy.

Jako bliski sąsiad Bydgoszczy, Fordon był z nią związany funkcjami administracyjnymi, przemysłowymi bądź usługowymi. Tereny między Bydgoszczą a Fordonem, wzdłuż ul. Fordońskiej, do połowy lat 50-tych ubiegłego wieku, od strony Bydgoszczy aż do Brdyjścia pokryły się zabudową.

Po 1945 r. Bydgoszcz rozbudowywała się we wszystkich kierunkach oprócz kierunku wschodniego (osiedla: Leśne, Błonie, Wyżyny, Kapuściska, Bartodzieje). Od okresu międzywojennego Fordon jako kierunek docelowego i perspektywicznego rozwoju był alternatywą najważniejszą.

Historyczny moment podjęcia naglej decyzji o realizacji był nieuzasadniony. Fordon, jego władze i społeczeństwo zaskoczone. Władze Bydgoszczy nie przygotowane do jego realizacji. Zdecydował deficyt terenów pod zabudowę mieszkaniową. Perspektywny plan przestrzennego zagospodarowania Bydgoszczy i plan regionalnego rozwoju województwa bydgoskiego, uchwalone w maju 1964 r. ustaliły scalenie Bydgoszczy i Fordonu na rok 1970. Był on pierwszym etapem realizacji dwu następnych planów – planu zagospodarowania doliny dolnej Wisły i planu zagospodarowania terenu osi aglomeracji bydgosko-toruńskiej.

Pierwszy konkurs urbanistyczno-architektoniczny dzielnicy mieszkaniowej Fordon-Brdujście ogłoszony został 15 sierpnia 1971 r., na dwa lata przed włączeniem Fordonu w granice administracyjne Bydgoszczy. W lipcu 1972 r. powołano Zakład Studialno – Badawczy złożony z kilkudziesięciu architektów przy Bydgoskim Kombinate Budowy Domów, którego pracami kierowali projektanci: inż. arch. Jerzy Szaflarski i Grzegorz Chodkowski. Do realizacji planu pierwszego etapu przystąpiono w styczniu 1973 r. Nazwa „Wschodnia Dzielnica Mieszkaniowa” nie przyjęła się. Mieszkańcy nazwali ją Fordonem, z czasem dodając słowo „Nowy” dla odróżnienia od istniejącego „Starego” Fordonu, dla zachowania w pamięci samodzielnego miasteczka, które utraciło samorządność na rzecz powstania największej dzielnicy Bydgoszczy.

Fordon inicjatywą przyłączenia miasta był zaskoczony. Zaskoczone decyzją były władze samorządowe i Rada Miasta. Sesja Miejskiej Rady Narodowej, poświęcona włączeniu miasta, zwołana została na 26 października 1972 r. do świetlicy Fordońskich Zakładów Papierniczych. Dyskusja koncentrowała się wokół przyłączenia Fordonu z pominięciem powiadomienia społeczeństwa i władz w jego przygotowaniach. Domagano się wyjaśnienia, jaką rolę będzie odgrywało miasto po utracie samorządności. Czy proces inwestycyjny będzie dotyczył bezpośredniego obszaru zabudowy Starego Fordonu? Wiele z tych i podobnych pytań pozostało bez odpowiedzi. Narastało przekonanie, że przyłączenie stanowiło problem polityczny i jako taki został rozwiązany poza decyzją Rady Fordonu. Był bowiem częścią znacznie większej całości programowej. Pośpieszne dążenie do realizacji tak poważnej inwestycji wskazywało na jej trudności realizacyjne. W końcowej części posiedzenia radni byli przekonani, że decyzja o przyłączeniu Fordonu weszła w fazę realizacyjną przed podjęciem tej uchwały, dając temu wyraz w 15 głosach za, 1 przeciwko i 2 wstrzymujących się.

W dniu 8 grudnia 1972 r. Rada Miasta na sesji podjęła uchwałę, powierzając jej realizację Prezydium Miejskiej Rady Narodowej.

Z dniem 1 stycznia 1973 r. samorządne miasto Fordon z 8700 mieszkańcami i obszarem wynoszącym 836 ha włączone zostało w administracyjne granice Bydgoszczy.

Połączenie obu miast wiązało się z likwidacją samorządności Fordonu. Pracownicy Urzędu Miasta, Miejskiej Rady Narodowej zostali dołączeni do Rady Miasta Bydgoszczy. W wystąpieniach podejmowali sprawy potrzeb miasta w zaistniałej sytuacji, takie jak: zaopatrzenie, komunikacja, sprawy komunalne i porządkowe, trudności w realizacji spraw urzędowych, ceny biletów komunikacji autobusowej, zmiany nazw ulic bez konsultacji społecznej. Zmieniono 50 nazw ulic na 81 istniejących.

Rozpoczął się trudny okres dla Fordonu i Bydgoszczy. Miasto pozbawione samorządu utraciło społeczną aktywność.

Z upływem lat wymierały starsze pokolenia związane z aktywnością gospodarczą. Domy w mieście usytuowane wzdłuż głównych ulic, będące własnością administracji miejskiej, nieremontowane, popadły w ruinę. Wizerunek miasta od strony Wisły tracił na estetycznym wyglądzie. Stary Fordon nie tylko się postarzał, ale robił wrażenie prowincji. Wokół, w miarę upływu czasu, nie bez problemów rosły nowe osiedla mieszkaniowe. Obszar doliny fordońskiej, stanowiący podwyższony brzeg pofałdowany, porośnięty krzewami i zalesiony, dodawał uroku architektonicznego. Gdyby Bydgoski Kombinat Budowlany „Wschód” od początku dysponował elementami budowlanymi, przystosowanymi do stawiania zmiennych konstrukcji systemu „fordońskiego”, a nie „szczecińskiego”, uzyskałby konstrukcje pozwalające na bardziej estetyczny wygląd. Często postrzega się społeczność Starego Fordonu, jako pozbawioną aktywności a nawet zrezygnowaną. Jest to opinia bardzo oddalona od rzeczywistości. Przed połączeniem z Bydgoszczą Fordon dysponował paroma domami wystawionymi przez miasto i kilkoma przez Fordońską Spółdzielnię Mieszkaniową. Na północ od budynków przy ul. Pielęgniarskiej powstało osiedle złożone z kilkunastu domów zajmujących obszar po lewej i prawej stronie ul. Cehowej. Przedłużone zostały zabudowania wylotowe z Fordonu: ulice Wyzwolenia, Sielska, Produkcyjna, Bydgoska.

W okresie budowy pierwszych osiedli Nowego Fordonu proboszcz fordoński ks. Stanisław Grunt z ramienia kurii diecezjalnej chełmińskiej realizował proces budowy świątyń parafialnych. Jego kontynuatorem został ks. Roman Buliński. Społeczność fordońskich parafii z ks. prob. R. Bulińskim uczyniła farę fordońską godną świątynią i zabytkiem reprezentującym polski styl neobarokowy. Społeczności parafialnej przywrócona została ocalona od doprowadzenia do ruiny świątynia św. Jana Apostoła i Ewangelisty.

Dla Starego Fordonu opracowany został program jego rewitalizacji od strony Wisły z zabezpieczonymi przez Urząd Miasta środkami na częściową realizację.

Wyrażam przekonanie, że 40 lat oczekiwań stanie się właściwym momentem do jego realizacji.

Henryk Wilk

